

RADNÓTI MIKLÓS ISMERETLEN DOLGOZATA A LÍRAI REALIZMUSRÓL

A szegedi Móra Ferenc Múzeum irodalmi gyűjteményében az elmúlt év tavaszán érdekes kéziratra bukkantunk Markus Bielerrel, Radnóti svájci műfordítójával. A leltározatlan, négy lap terjedelmű, *Le réalisme lyrique* címet viselő munka dr. Radnóczy Miklós magyar–francia szakos tanárjelöltnek szakvizsgálati zárhelyi dolgozata a (!) franciából.¹ A tintával írt, szép kézírással tisztázott, francia nyelvű dolgozat sorai oszlopszerűen húzódnak a lapok jobb, illetve bal oldalán. Mellettük néhol Radnóti egykori francia professzorának, Zolnai Bélának ceruzával írt megjegyzései láthatók.² A dolgozat maga keltezetlen ugyan, de ugyanott fennmaradt a *M. kir. orsz. középiskolai tanárvizsgáló bizottság Szeged* fejléccet viselő Zolnai-értékelés is, melyet az alábbiakban közlünk: *Dr. Radnóczy (Glatter) Miklós magyar–francia szakos tanárjelöltnek szakvizsgálati zárhelyi dolgozata a franciából.*³ A feladat címe: *Le réalisme lyrique* ZB.⁴ Beadta 1934. évi december hó 17. napján 12 óra 35 perckor.⁵ Bírálát: Nagy irodalmi kultúrával rendelkezik, de agyonspiritizálja a dolgot. Van egyéni fölfogása a dolgokról és ismeri a tényeket is. Kítűnő. Zolnai Béla.⁶

A dolgozat címe után szereplő ZB monogramra arra enged következtetni, hogy Zolnai Béla jelölte ki a témát. Ennek ellenére elképzelhető, hogy Radnóti személyes vonzódása is szerepet játszott a választásban. Feltűnő ugyanis, hogy ekkoriban születő kritikai írásai e kérdést járják körül.

A dolgozatot értékelő Zolnai-megállapítás – „nagy irodalmi kultúrával rendelkezik” – kétségtelenül találó. A romantika és realizmus harcáról vallott nézetét azonban Zolnai már többnek érezte egy szorgalmas diák tájékozottságánál. Nem is állta meg, hogy megjegyzést ne tegyen róla.⁷ A professzor más észrevételei Radnóti francia nyelvű fogalmazására vonatkoznak, így jobbára csak formai szempontból kérdőjelezett meg egy-egy hibás, vagy kétértelmű helyet.⁸

A példaként felhozott francia írók bizonyára Zolnai előadásain, szemináriumain lettek Radnóti közelebbi ismerősei. A későbbi kutatásnak e stúdiumok szerepét is meg kell majd vizsgálnia.⁹

¹ A szöveg gondozásához és fordításához nyújtott segítségéért köszönettel tartozom Erdei Klára egyetemi hallgatónak.

² Zolnai Béla (1890–1969) és Radnóti viszonyáról írja BARÓTI Dezső: „Hallgatókorában, valljuk be, nem nagyon kedvelte a professzornak enyhén szólva szeszélyes Zolnai Bélát, akinek azt joggal szemére vethetjük, hogy csekély pedagógusi megértéssel közeledett a vizsgák alkalmából idegesen dikkoló tanítványához: az *Exotisme colonial* című szakdolgozata. . . és a doktori szigorlata alkalmából adott kítűnők mellett Radnóti olyan vizsgáiról is tud az egyetemi krónika, amelyet az „életes irodalomtudomány” professzora megismételtetett vele. (. . .) Ha Radnóti Miklós tehetségét később is fedezte fel, mint elvárhattuk volna tőle, épp az erősbödő fasizmus idejében javasolta párizsi ösztöndíjra, hogy így is segítse akkor kibontakozó műfordítói programja megvalósításában. . .” (B. D.: Kortárs útlevelére. Radnóti Miklós 1909–1935. Bp., 1977. 146.)

³ Nem Radnóti kézirása. A doktori címet és Radnóti nevét is helytelenül írja.

⁴ Radnóti világoskékké fakuló, tintás kézírása.

⁵ Az első kéz írása.

⁶ Zolnai Béla ceruzával írott sorai.

⁷ Valószínűleg erre a bevezető részre értette Zolnai azt a megállapítást is, hogy „agyonspiritizálja a dolgot”.

⁸ Vö. BARÓTI: i. m. 147.

⁹ A szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán fennmaradt néhány anyakönyv bejegyzése szerint Radnóti az alábbi Zolnai-előadásokat, szemináriumokat látogatta. 1930/31. I. félév: Corneille, Szemináriumi gyakorlatok, Francia nyelvtörténet. 1930/31. II. félév: Bevezetés az indogermán nyelvészetbe, Corneille, Irodalmi eszmék (!), Francia nyelvtörténet, Szemináriumi gyakorlat. 1931/32. I. félév: Bevezetés az indogermán nyelvészetbe, Janzenismus és irodalom, Szemináriumi dolgozatok, Francia nyelvtörténet. 1932/33. II. félév: A középkori irodalom áttekintése, Bevezetés a XIX. század irodalmába, Bevezetés a francia filológiába, Tanárképző francia gyakorlatok. 1933/34. I. félév: Bevezetés a XIX. század irodalmába, Bevezetés a francia filológiába, Ófrancia olvasmányok, Tanárképző szemináriumi gyakorlat. 1933/34. II. félév: Bevezetés a XIX. század irodalmába, A XVI. század áttekintése, Tanárképző szemináriumi gyakorlatok. Erre a forrásra Ilia Mihály szíveskedett felhívni figyelmünket.

A dolgozatban egyetlen magyar író neve fordul elő: Arany Jánosé. Baróti Dezső írja, hogy ebben az időben „... különösen Arany János került közel szívéhez, akinek bravúros formaművészetét is alaposan tanulmányozta.”¹⁰ Innét tudjuk azt is, hogy Sík Sándor biztatására először Arany *Koszorúját* kívánta feldolgozni, s hogy a kedvenc költő versei közül „... különösen az Őszikék vonzották.”¹¹

Érdekes, hogy Barta János éppen Arany Őszikéivel rokonítja a húszas és harmincas években jelentkező új költői hangot. Barta Arany Őszikéiben látja a realista líra „prototípusát”.¹² Bizonyára Radnóti is emiatt vonzódik a Nyugat más nagy költőivel, Tóth Árpáddal, Babitscsal és Szabó Lőrinnel egyidőben Aranyhoz, ezért tartja őt Leconte de Lisle-lel együtt „az igazi líra” művészenek.¹³

Ami azonban már elkülöníti őt a Nyugat említett lírikusaitól, az az esztétikai nézeteit erősen befolyásoló Lukács György-hatás.

A valóságosság, a művészi forma és a világnézet összefüggésének gondolata ugyanebben az évben írt francia szakdolgozata szövegében is ott bujkál. Szakdolgozata szerint az új francia irodalom „... látásmódjának jellemző sajátága, hogy közvetlen akar lenni, legfontosabb feladatának a tárgyúságot látja.”¹⁴ Feladata, szándéka, hogy „... az új realitás alakját...¹⁵ mutassa föl. Ugyanitt több megjegyzése is rokon a lírai realizmusról mondottakkal. Többször is hangsúlyozza, hogy a modern író „... közvetlen, tehát egyre jobban eltávolodik a szentimentális formájú érzelmeiktől.”¹⁶ „A háború utáni költő „... irtózik az érzelmeiktől...¹⁷ „Az új exotizmus minden szentimentális jegyet nélkülöz.”¹⁸

A lírai realizmus egy másik gondolata is rokonítható a szakdolgozattal. Az exotizmusról szólva azt állapítja meg a groteszkkal kapcsolatban, hogy „... a primitivitás iránti rokonszenv a képalkotásban sokszor a groteszkbe csúszik.”¹⁹ A lírai realizmusnál alternatívaként említi, amikor ez „... észre-vétlenül átcsúszik a költészetben nagyra értékelt groteszkbe.”²⁰

Radnóti érzelem, illetve szenvvel szembenességére ismét Lukács a magyarázat. Lukács 1911-ben megjelent *Esztétikai kultúra* című könyvecskéjéből Radnóti szinte egész fejezeteket idéz 1934-ben.²¹ A *Jegyzetek a formáról és a világszemléletről* című írásában a lírai realizmusról írottak egyik gondolatát véljük felfedezni, amikor Lukácsot idézi: „A művészet lényege a formális ellentállások leküzdése, ellenséges erők igábatörése, egységet teremtés minden széthúzóból, egymásnak addig és rajta kívül örökre mélyen idegenből.”²² Innét derül ki az is, hogy miért ostorozza azokat, akik az emberi, művészi küzdelem helyett kényelmesebb megoldást választanak, és „... a harcból a kispolgári szentimentalizmus poros útjára szaladnak.”²³ A lírai realizmus formakultuszára itt találjuk a legkorábbi magyarázatot: „Világszemlélet lényegileg a formában fejeződik ki, mert ezen keresztül válik valósággá.”²⁴

E Lukács-vonalom következménye, hogy ő maga is hajlamos a romantika és realizmus harcát korokon átívelő jelenségnek tartani. Klaniczay Tibor írja, hogy a művészetet realista és antirealista irányok örök harcaként felfogó esztéták – köztük Lukács – nézetei „... végső fokon Hegel egyik

¹⁰ BARÓTI: i. m. 475.

¹¹ Ua.: 432. RADNÓTI Miklósné szíves közlése szerint nem az Őszikék, hanem inkább „a balladák és az elbeszélő versek”, valamint „az állandóan ismételtetett »Mindvégig«” vonzották a költőt.

¹² BARTA János: Lírai realizmus. In *Studia Litteraria* III. Debrecen, 1965. 5. 14.

¹³ Lsd. a közzétett dolgozatot!

¹⁴ Radnóti Miklós: Exotizmus a háború utáni francia költészetben. In R. M.: *Próza. Novellák és tanulmányok*. Szerk.: RÉZ Pál. Bp., 1971. 609. A továbbiakban: Exotizmus. . .

¹⁵ Uo.: 608.

¹⁶ Uo.: 609.

¹⁷ Uo.: 619.

¹⁸ Uo.: 622.

¹⁹ Uo.: 615.

²⁰ Lsd. a közzétett dolgozatot!

²¹ Lukács e művének új kiadása In L. Gy.: *Ifjúkori művek 1902–1918*. Szerk.: TÍMÁR Árpád. Bp., 1977. 422–437.

²² Radnóti Miklós: *Jegyzetek a formáról és a világszemléletről*. In *Próza*. 257.

²³ Uo.: 253.

²⁴ Uo.: 252.

kevésbé szerencsés tételére, a klasszika és romantika örök harcának Schlegeltől átvett és továbbfejlesztett formulájára vezethető vissza.²⁵

Klaniczay értékelését vonatkoztathatjuk arra a Radnóti által idézett strichi tételre, amely a kiteljesedés (Vollendung) és végtelenség (Unendlichkeit) „agyonspiritizált” ellentétpárjában a klasszika és romantika ellentétes lényegét látta.²⁶

Más szempontból viszont Radnóti máig érvényes gondolatot fogalmaz meg a realista költő alkotásmechanizmusáról: „A külső világ aprólékos, (de igen értékes) megfigyelése a belső, költői valóságot szolgálja, és ablakot nyit a végtelenre.”²⁷ A külső és belső világ problematikája azonos tőről fakad a szakdolgozatában írottakkal: „Nem a hely, a lényeg a fontos. A hely csak érzékelteti a belső valóságot, s ezért túl nagy fontossága nincs.”²⁸

Érdemes a realista líra e fontos összefüggésével kapcsolatban idéznünk napjaink egyik kritikusat, aki szerint a külső és belső világ egymásnak megfelelő mozzanatait közvetítő költői kép jelentése mindig közvetlen, de „... a jelentést sohasem a kép külső héja, látható felülete adja, hanem a lefojtott, belső kép, az, amelyik nem a szem, hanem a lélek... előtt jelenik meg.”²⁹ Radnóti pontosan ezzel a képalkotási móddal él költészetében. Egy másik realizmus-kutató a párbeszéd szerepét vizsgálja Illyés verseiben. Megállapítását, mely szerint „... a dialógus mint elsődlegesen drámai műnembeli eszköz... jelentékenyen megnöveli a lírai realizmus teherbírását az affektivitás vonatkozásában”, Radnóti utolsó éveire is (különösen az eklógákra) érvényesnek és lényegesnek látjuk.³⁰ Radnótinak ez a költői személyiségosztódása éppen úgy a realizmus kereteit védi a túlzott affektivitás ellenében, mint az a jelenség, amelyet Barta János egy Arany-vers kapcsán a lírai én önmérséklésének nevez.³¹

A realírisa, a valóságosra ügyelő művészi alkat fontosságát nemcsak 1934-ben keletkezett írásaiban hangoztatja a költő. Későbbi teoretikus írásaiban, sőt verseiben is visszatér rá. Formakultusza így nem valóságidegen, nem a testetlen szépséget dicsőíti. Éppen ezért feltétlenül meg kell védenünk a parnasszisták „túlhajtott”, hideg szenttelenségét jogosan hibáztató kritikától. Radnótitól ez épp olyan távol áll, mint a főleg csak osztályharcos tanításokból táplálkozó proletkultós és rappista művészet. E klasszikussá nemesedett költészet Lukácsnak is köszönhető szerencséje, hogy sikerült elkerülnie mind a távlatokat vesztő szenttelenség, mind a távlatokba merült, valóságtól elszakadó művész zsákutcáját. Itt közreadott egyetemi dolgozata az elmélet oldaláról világítja meg ezt a folyamatot, ezért is becsebb egy átlagos hallgatói munkánál. Értékes dokumentuma, úttörő megfogalmazása egy sok tekintetben még ma is kidolgozatlan problémának.

Purum.

dr. Radnóczy Miklós
magyar-francia szakos
tanárjelöltnek
szak-vizsgálati zárthelyi dolgozata
franciából

Le réalisme lyrique

Le réalisme dans la poésie lyrique est toujours une réaction, il se dirige toujours contre quelque chose.¹ Il n'est pas un composant créateur du lyrisme, qui est le contraire de tout contraint essentiel² et dans le même temps sa réalisation est liée. C'est un combat et son art dépend en partie du succès de

²⁵ KLANICZAY Tibor: Marxizmus és irodalomtudomány. Bp. 1964. 71–73.

²⁶ Fritz Strich elméletét értékeli CSETRI Lajos: A stílusfogalom történetéből és az irodalom stílustörténeti elmélete. In Irodalomtudomány. Tanulmányok a XX. századi irodalomtudomány irányzatairól. Szerk.: NYÍRŐ Lajos. Bp. 1970. 395.

²⁷ Lsd. a közzétett dolgozatot!

²⁸ Exotizmus... 623.

²⁹ DIÓSZEGI András: Illyés őszikéi. Kortárs. 1961. 10. sz. 606.

³⁰ VÖRÖS László: Illyés Gyula lírájának realizmusa. In Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tom. VII. Szeged, 1967. 19.

³¹ BARTA: i. m. 11.

¹ [Baloldali lapszélen Zolnai jegyzete:]?

² [Hiba – vagy melléknévként: contraint,-e I. 'obligé, limité' II. 'affecté']

ce combat. Et si c'est une réaction, alors il se dirige le plus souvent contre la tendance romantique dont l'essence est l'infinité de S t r i c h (Unendlichkeit).³

Le réalisme est dans un certain sens "d'être lié à la motte" surtout si nous l'envisageons par un genre qui est bâti sur la liberté des associations par la poésie.

Ce que le poète lyrique a à dire, se réalise en forme par l'image, par la vision. S'il prétend à rendre et représenter le monde non-sentimental, nous pouvons parler du réalisme lyrique ou bien d'une tendance non-matérielle.

L'insensibilité et l'impersonnalité – qui sont les conditions préalables du réalisme lyrique – sont véritablement la négation de tout ce qui fait la poésie lyrique. Ici il est survenu un obstacle et ferme la voie de l'expression subjective de l'expérience individuelle.

Cette tendance manque naturellement des révolutions des formes lyriques – et nous pouvons dire tranquillement – des étapes créatrices lyriques. La révolution est toujours romantisme. Mais la tradition de ce que le poète a à dire est immédiate. Si dans le poète il y a des tendances objectives et contre-sentimentales elles sont pour le compte de cette façon immédiate. La réalité extérieure, le monde extérieur se mêlent à l'expression complète de la réalité intérieure. Et pourtant nous tentons de⁴ la rendre exactement. C'est une certaine duplicité divergente.

Nous avons mentionné que cette tendance arrive toujours en forme de réaction, c'est ce⁵ que nous voyons en parcourant ses périodes.

Villon réagit contre le Moyen Age,⁶ Régnier, Théophile de Viau réagissent contre Malherbe, Cyrano de Bergerac, Saint – Amant, Boileau contre la préciosité.

Le plus pur exemple de cette tendance est donné par le Parnasse qui représente une réaction complète et exagérée. Le Parnasse découvre le monde extérieur⁷ ("Je suis un homme pour qui le monde visible existe", – a dit G a u t i e r,) et il le confronte au monde intérieur trop compromis par les romantiques. Le Parnasse rejoint le réalisme et le naturalisme et il a avec eux une certaine parenté: même méthode d'observation minutieuse, même procédé d'expression directe. Th. Gautier a laissé de côté les effusions lyriques et il s'est attaché aux descriptions impersonnelles et objectives de la nature (Emaux et camées); Son élève Théodore de B a n v i l l e a été un orfèvre des mots. Il est un poète impassible qui tend à décrire (p.e. Les Cariatides) et rendre par la souplesse de sa langue les formes extérieures de la vie.

Leconte de Lisle a voulu donner de l'impersonnalité et de la neutralité dans ses Poèmes antiques en vers marmoréens. Les médaillons ciselés de J. – M. de H e r e d i a⁸ se tournent vers les apparences extérieures et décrivent avec un art consommé les pages de l'histoire, mais avec une exactitude minutieuse et surtout par des procédés directs.⁹ François C o p p é e a noté les aspects de l'existence¹⁰ quotidienne avec une certaine vulgarité.

La forme n'est jamais immédiate¹¹ chez les poètes du Parnasse, même pas chez Leconte de Lisle, la forme est sainte, pleine d'équité. Elle est froide. Le Parnasse représente et au lieu des visions poétiques, il a des images.

Il est curieux à¹² voir que le réalisme lyrique se présente aussi chez les poètes flamands. Nous trouvons chez eux le mysticisme et le sens réel, ils sont liés¹³ à la terre. Le double visage des peintres

³ [Baloldali lapszélén Zolnai összekapcsolja az első bekezdést, megjegyzése:] Túlságosan okos akar lenni

⁴ nous tentons la rendre

⁵ c'est que

⁶ Moyen-Âge

⁷ découvre le monde extérieur [Zolnai aláhúzása, jobboldali lapszélén megjegyzése:]? Sainte-Beuve?

⁸ H e r e d i a c s

⁹ directes

¹⁰ l'existence

¹¹ immédiate [Zolnai aláhúzása, baloldali lapszélén megjegyzése:] Mi ez?

¹² curieux(à)voir

¹³ ils sont liés

flamands (J o r d a e n s) la religiosité profonde, mais terrestre, l'exubérance^{1 4} des jouissances de la vie s'unissent dans leurs oeuvres, mais très distinctement. Il est curieux que chez Verhaeren l'association du paysage et de l'âme donne ce mysticisme qui n'a son aloi infini que par ceci.

Le réalisme lyrique est alors une tendance anti-lyrique: la poésie lyrique se révolte contre sa propre essence.

Au cours de la réalisation il y a deux possibilités; ou bien il^{1 5} glisse insensiblement dans le grotesque qui possède une grande valeur lyrique ou bien il se met au service du lyrisme véritable et il sera un élément positif de celui-là (Leconte de Lisle, János Arany).

L'observation minutieuse (mais de grande valeur) de la réalité extérieure sert la réalité intérieure et poétique et ouvre l'horizon^{1 6} vers l'infini.

Dans ce sens le réalisme est un composant du monde poétique. Le réel poétique assimile la réalité extérieure et le réalisme lyrique sert aussi le grand lyrisme dont il est un élément.

RADNÓTI MIKLÓS: A LÍRAI REALIZMUS

A realizmus a lírai költészetben mindig ellenhatás, mindig valami ellen irányul. Nem alkotó jellegű komponense a lírának – mely minden alapvető kényszer ellentéte, ugyanakkor megvalósulása kötött. A lírai realizmus küzdelem, s művészsége részben e harc kimenetelétől függ. Mivel pedig ellenhatás, így leggyakrabban a romantikus irányzattal szemben nyilvánul meg, melynek lényege a strichi végtelenség (Unendlichkeit).

A realizmus bizonyos értelemben „röghöz kötöttséget” jelent, főként ha olyan műfajban vizsgáljuk, mely a szabad asszociációkból születik a költészet által.

A lírai költő mondanivalója a képben, a látomásban ölt formát. Lírai realizmusról vagy nem-érzéki törekvésekről akkor beszélünk, ha a költő a nem-érzelmi világot akarja visszaadni, bemutatni.

A szenvtelenség és személytelenség – a lírai realizmus e két előzetes feltétele – valójában a lírai költészet lényegének tagadása. Itt váratlanul akadályba ütköztünk, mely elzárja az egyéni tapasztalat szubjektív kifejezésének útját.

Természetesen ebből az irányzathoz hiányoznak a lírai formák forradalmi – és nyugodtan mondhatjuk – az alkotó lírai stádiumok. A forradalom mindig romanticizmus. A költő mondanivalójának átadása pedig közvetlen. Ha a költőnek objektív és érzelm-ellenes törekvései vannak, ezek a lírai közvetlenség rovására mennek. A belső valóság teljes kifejeződésével keveredik a külső valóság, a külső világ. És mégis megpróbáljuk, hogy belső világunkat pontosan adjuk vissza. Ez egyfajta feszítő kettősséget hoz létre.

Említettük, hogy ez az irányzat mindig ellenhatás formájában jelentkezik, ezt láthatjuk, ha röviden áttekintjük korszakait.

Villon a középkor ellen lép fel, Régnier, Théophile de Vian Malherbe ellen, Cyrano de Bergerac, Saint-Amant, Boileau a preciozitás ellen lépnek fel.

Az irányzat legtisztább s már túlhalt példáját a parnasszisták adják. A Parnasse felfedezi a külvilágot („Olyan ember vagyok, kinek számára létezik a látható világ”, mondta Gautier), és ezt szembeállítja a romantikusok által túlságosan kompromittált belső világgal. A Parnasse egyesíti a realizmust a naturalizmussal, és bizonyos rokonságot mutat mindkettővel: közös az aprólékos megfigyelési módszer, közös a direkt megfogalmazás. Th. Gautier, felhagyva a lírai ömlengésekkel, a személytelen, objektív természeti leírások híve lett (Zománcok és kámeák). Tanítványa, Théodore de Banville a szavak aranyművese volt. Szenttelen költő, aki stílusának hajlékonyságával az élet külső formáinak leírására (pl.: A Kariatidák) és visszaadására törekszik.

Leconte de Lisle személytelenséget és semlegességet akart kifejezni márványba vésett „Antik költeményeiben”. J. – M. de Heredia cizellált kis remekei a külvilág jelenségeivel foglal-

^{1 4} l'exubérance

^{1 5} s'unient

^{1 6} il [Zolnai aláhúzása, jobboldali lapszélén megjegyzése:] le poème?

^{1 7} l'horizont.

koznak, és tökéletes művészettel írják le a történelem lapjait, ugyanakkor aprólékos pontossággal és direkt módon. François Coppée némi közönségességgel jegyezte le kora létformájának aspektusait.

A Parnasse költőinél a forma sohasem közvetlen, még Leconte de Lisle-nél sem; a forma szent, mértanilag kimért, kiegyensúlyozott. Hideget áraszt. A Parnasse ábrázol, és költői látomások helyett képekben beszél.

Igen érdekes, hogy a flamand költőknél is jelentkezik a lírai realizmus. A miszticizmus és a valóság iránti érzék egyaránt megtalálható náluk, nem szakadtak el a földtől. Műveikben a flamand festők kettős arca (Jordans), a mély, de földi vallásosság finoman vegyül az élet élvezésének szertelenségével. Különös, hogy Verhaerennél a táj és a lélek társításából fakad a miszticizmus, mely csak így nyeri el végtelen költőiségét.

A lírai realizmus tehát tulajdonképpen líra-ellenes irányzat: a lírai költészet saját lényege ellen lázad.

A megvalósulás során két lehetőség áll fenn; vagy észrevétlenül átcsúszik a költészetben nagyra értékelt groteszkbe, vagy az igazi lírát szolgálja, és pozitív elemévé válik. (Leconte de Lisle, Arany János).

A külső valóság aprólékos (de igen értékes) megfigyelése a belső, költői valóságot szolgálja, és ablakot nyit a végtelenre.

Ebben az értelemben a lírai realizmus a költői világ komponense. A költői valóság magába olvasztja a külső valóságot, így a lírai realizmus az igazi költészetet is szolgálhatja, igazi költészet alkotórészévé válhat.

(Fordította: Erdei Klára és Kordé Zoltán)